

Makaleler

AB ÜLKELERİ VE TÜRKİYE ANAYASALARINDA EKONOMİ

Prof. Dr. Sudi APAK¹

ÖZET

AB ile tam üyelik hedefleyen Türkiye'nin kendi Anayasası ile AB Anayasalarındaki Ekonomi ile konuların incelenmesi gerekmektedir. AB'ye üye 27 ülkeden 23'nün Anayasalarındaki ekonomi maddeleri incelenmiş ve bunlar mevcut Türkiye Cumhuriyeti Anayasası ile birlikte değerlendirilmiştir. Bu ülkelerin anayasalarındaki bütçe, vergiler ve vergilendirme, merkez bankası, denetim, gelirler, fonlar, varlıklar, borçlar, maliye, para ve denge, ekonomik faaliyetler, mali özerklik, mali sistem ve vergi sistemi ile ilgili maddeler çalışmanın konusunu oluşturmaktadır. Türkiye Cumhuriyetinde yeni Anayasa gündeme geldiği takdirde bu maddeler ile ilgili karşılaştırma yapma imkanı da ortaya çıkmaktadır.

Anahtar Sözcükler: A.B. Anayasaları, T.C. Anayasası, Anayasalardaki Ekonomi maddeleri, A.B.Üyeliği, Yeni Anayasa.

Abstract

Economy In Eu Countries' Constitutions And Turkish Constitution

Turkey that aims to be a full member of EU, needs to compare the articles related to economy in its constitution and EU counterparts. The 23 country's constitutions out of 27 full EU

¹ Trakya Üniversitesi, İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dekanı

members' economy articles are examined and compared to current Turkish constitution. The articles about budget, taxes and taxation, central bank, auditing, revenues, funds, assets, liabilities, finance, money and stability, economic activities, financial autonomy, financial system and tax system in these countries' constitutions are composing study's subject. If new constitution in Turkey comes to agenda, the subjects relating to the economy in EU will be an important comparison area.

Key Words: EU constitutions, Turkish Constitution, economy articles in Constitutions, AB membership, new Constitution.

1. Giriş

Avrupa Birliği ülkelerinin anayasaları, ülkelerin ekonomi politikalarını içeren anayasal hükümlere göre analiz edilmiş ve Türkiye ile karşılaştırılmıştır. AB üyesi 23 ülkenin anayasalarından elde edilen veriler incelenmiştir. Bu ülkelerin anayasalarındaki bütçe, vergiler ve vergilendirme, merkez bankası, denetim, gelirler, fonlar, varlıklar, borçlar, maliye, para ve denge, ekonomik faaliyetler, mali özerklik, mali sistem ve vergi sistemi ile ilgili maddeler çalışmanın konusunu oluşturmaktadır.

Bu çalışmanın ikinci bölümünde AB ülkelerindeki ekonomi ile ilgili konular özetlenmiştir. Üçüncü bölümde Türkiye'deki mevcut anayasadaki aynı konular incelenmektedir. Dördüncü bölüm ise AB ülkelerindeki ekonomi konuları ile Türkiye'deki ekonomi konularının karşılaştırılması ve sonuçlardan oluşmaktadır.

2. Ab Üyesi Ülkelerin Anayasalarındaki Ekonomi Maddeleri

AB üyesi ülkelerin anayasaları incelendiğinde ekonomi ile ilgili en önemli maddenin **bütçe** olduğu görülmektedir. Romanya, Estonya, Letonya, Polonya, Litvanya, Malta, Kıbrıs, Slovakya, Slovenya, Portekiz, Finlandiya, İsveç, Belçika, Avusturya, Yunanistan, Almanya ve İspanya anayasalarında bütçe yasasını tanımlamaktadırlar.

Romanya Anayasasında; (1) Ulusal Kamu Bütçesi, devlet bütçesini, devlet sosyal güvenlik bütçesini ve şehirlerin kasabaların yerel bütçesini kapsayacaktır. (2) Hükümet yıllık olarak devlet bütçesini ve devlet sosyal güvenlik bütçesini ikiye ayırarak parlamentonun onayına sunmak üzere hazırlayacaktır. (3) Eğer devlet bütçesi ve devlet sosyal güvenlik bütçesi yasaları, bütçe yılının tamamlanmasından en az 3 gün önce geçirilemezse, geçen yılın bütçeleri yeni bütçeler hazırlanana kadar uygulanmaya devam edecektir. (4) Yerel bütçeler yasayla uygun olarak hazırlanacak, onaylanacak ve uygulanacaktır. (5) Finansal kaynağı belirtilmediği sürece hiçbir bütçe harcaması onaylanmayacaktır.

Estonya Anayasasında; (1) Parlamento tüm devlet gelir ve giderleri için her yıl bir yasa olarak bütçeyi hazırlayacaktır. (2) Hükümet taslak bütçeyi en geç bütçe yılının başlamasından önceki 3 ay içerisinde parlamentoya sunacaktır. (3) Hükümetin teklifi ile parlamento, bütçe yılı içerisinde destekleyici bir bütçeyi yürürlüğe sokabilecektir. Milli bütçenin düzeltilmesi ile ilgili olarak, Estonya Anayasası, (1) taslak bütçede açıklandığı üzere, gelirden düşme, giderde artış veya harcamaların yeniden düzenlenmesini gerektirecek düzeltmeleri, gerekli finansal hesaplamalar yapıldıktan sonra tamamlanmasını vurgulamaktadır. (2) Parlamento, milli bütçedeki veya taslağındaki, diğer yasalarla hüküm altına alınmış olan harcamaları azaltamaz veya kaldıramaz. Bütçe yılında, parlamento tarafından hazırlanan bütçe yılının başlangıcıyla beraber yürürlüğe girecektir. Eğer parlamento bütçe yılının başlangıcında milli bütçeyi hazırlamazsa, her ay geçen yılın bütçesinin 12 de biri kadar harcama yapma izni vardır. Başarısızlık durumunda, bütçe yılının başlamasından itibaren 2 ay içerisinde parlamento bütçeyi yürürlüğe sokamazsa ülke başkanı parlamento için erken seçimleri ilan edebilecektir.

Letonya Anayasasında; (1) Her finansal yılın başlamasından önce, taslağı hükümet tarafından parlamentoya sunulacak olan devlet gelir ve harcama bütçesini hazırlamaktır. (2) Eğer parlamento bütçe dışı bir harcama kararı alırsa, bu karar yapılacak harcamaların kaynağını da içermelidir. Bütçe yılının sonunda hükümet, yapılan bütçe harcamalarının hesabını parlamentonun onayına sunacaktır.

Polonya Anayasasında; madde numaraları 219, 220, 221, 222, 223, 224, 225 sırasıyla; (1) Temsilciler Meclisi devlet bütçesini bir finansal yıla göre hazırlayacaktır. (2) taslak devlet bütçesinin hazırlanma kural ve koşulları, ayrıntı düzeyi ve bu bütçenin yürürlük kural ve koşulları kanunla belirlenecektir. (3) İstisnai durumlarda, devletin 1 yıldan kısa bir süredeki harcama ve gelirleri geçici bir bütçede belirtilebilecektir. Devlet taslak bütçesindeki koşullar geçici bütçe içinde uygulanacaktır. (4) Eğer devlet bütçesi veya geçici bütçe finansal yılın başlangıcında yürürlüğe girmezse, bakanlar kurulu devlet harcamalarını taslak bütçeye göre idare edebilmektedirler. Madde 220; (1) Bakanlar Kurulu tarafından planlanan harcamalarda artışlar veya gelirlerde azalmalar, Temsilciler Meclisi tarafından Bütçe Tasarısı'nda belirlenen seviyeyi aşan bütçe açığının kabul edilmesine neden olmaz. (2) Bütçe, Devlet Merkez Bankası'na kredi yükümlülüğü sözleşmeleri yolu ile bütçe açığının karşılanmasını sağlayamaz. Madde 221; Devlet tarafından verilen mali garantiler ile ilgili yasa gibi kamu borcunun sözleşmeye bağlanması, geçici bir bütçe ile ilgili yasa teklif etme hakkı yalnızca Bakanlık Kurulu'na aittir. Madde 222; Bakanlar Kurulu, gelecek yılın taslak bütçesini, finansal yılın başlamasından en geç 3 ay öncesine kadar temsilciler meclisine sunacaktır. İstisnai durumlarda, taslak daha sonra sunulabilmektedir. Madde 223; Bütçenin kabul edilmesini takip eden 20 gün içinde Senato, bundan başka değişiklikleri kabul eder. Madde 224; (1) Devlet Başkanı, Temsilciler Meclisi Başkanı tarafından kendisine sunulan bütçeyi ya da geçici bütçeyi kabul edildikten sonraki 7 gün içinde imzalamalıdır ve Polonya Cumhuriyeti Resmi Gazetesi'nde hükümleri yayınlayarak yürürlüğe girmesini sağlamalıdır. (2) Eğer Devlet Başkanı bütçeyi ya da geçici bütçeyi imzalamadan önce anayasaya uygunluğuna karar vermesi için Anayasa Mahkemesi'ne başvurursa, Mahkeme başvurunun kabul edilmesinden itibaren en geç 2 ay içinde karar vermelidir. Madde 225; Taslak bütçenin Temsilciler Meclisi'ne sunulmasından 4 ay sonra, Devlet Başkanı bütçeyi kabul etmediyse ya da bütçe imzasına sunulmadıysa, Devlet Başkanı devamındaki 14 gün içinde Temsilciler Meclisi'nin görev süresinin kısaltılmasını emredebilir.

Litvanya Anayasası'nda, madde 127 den 132 ye kadar; (1) Litvanya'nın bütçe sistemi bağımsız devlet bütçesi ve yerel hükümetler bütçesinden oluşmaktadır. (2) devlet bütçesi, tahakkuk etmiş ver-

gilerden, icra vasıtası ile ödemelerden, sabit vergilerden ve diğer gelirlerden oluşmaktadır. (3) vergiler, diğer bütçe harcamaları ve mali borçlar Litvanya cumhuriyeti kanunları tarafından onaylanacaktır. Madde 128; (1) Devlet borçları ve diğer temel özellikli borçlar ile ilgili kararlar, Hükümet'in önerisi ile Parlamento tarafından kabul edilmektedir. (2) devlet mülkünün yönetimi, kullanımı ve elden çıkarılması kanunla onaylanacaktır. Madde 129; Bütçe yılı 1 Ocakta başlayıp 31 Aralık'ta bitecektir. Madde 130; Litvanya cumhuriyeti hükümeti taslak bütçeyi hazırlar ve bütçe yılı bitmeden en geç 75 gün içerisinde parlamentoya sunar. Madde 131; (1) Taslak bütçe parlamento tarafından değerlendirilir ve yeni bütçe yılı başında yasa ile onaylanmaktadır. (2) Taslak bütçe değerlendirirken parlamento sadece kaynak göstererek yapılacak harcamaları arttırabilmektedir. Kanunla belirtilmiş harcamalar sözü geçen kanunlar değişmediği sürece azaltılamaz. Madde 132; (1) öngörülen tarihte bütçe onaylanamamışsa, aylık bütçe harcamaları bir önceki bütçe yılının 12'de birini geçemez. (2) bütçe yılı süresince parlamento bütçeyi değiştirebilmektedir. Bütçe daha önceki taslak hazırlanması, kabul edilmesi ve onaylanması esnasındaki prosedürlere göre değiştirilebilmektedir. Gerekli olduğunda parlamento ek bir bütçe onaylayabilmektedir.

Malta Anayasası'nda; Herhangi bir mali yılın başlangıcında Bütçe Kanunu yürürlüğe girmemişse, Maliye Bakanı bu gibi harcamaları karşılamak üzere bu mali yılın başlangıcından itibaren 4 ayın sonunda ya da kanunun yürürlüğe girmesine kadar Malta hükümetini devam ettireceğini düşündüğü gerekli miktarda paranın Konso-lide Fon'dan çekilmesine izin verebilir ve Parlamento bu konuda hazırlık yapabilir.

Kıbrıs Anayasasında, 167. ve 168. maddelerde şunlar belirtilmiştir; 1. Maliye Bakanı, Temsilciler Meclisi'ne sunulmadan önce her bir bakanlığın ve cumhuriyetin bağımsız makamının aldığı kararları, her mali yıl için kapsamlı bir bütçenin Bakanlar Kurulu tarafından hazırlanmasını sağlamalıdır. 2. Bütçedeki harcama tahminleri ayrıca gösterilecektir - (a) konsolide bütçeden karşılanan harcamaların toplamı; (b) diğer harcamaları karşılayacak toplamlar. 3. Bahsedilen bütçe aynı zamanda uygulanabilir olana kadar, en son tamamlanan mali yılda Cumhuriyet'in varlıklarını ve borçlarını, bu

varlıkların harcanmış veya elde tutulmuş miktarlarını ve açık hesaplar şeklinde hesabı oluşturan kalemleri göstermelidir. 4. Konsolide Fon'dan karşılanacak ancak ona yüklenmemiş olan harcamalar, kabul edilmesi için Temsilciler Meclisi'ne sunulmalıdır ve eğer kabul edilirse o yılın mali bütçesi içerisinde yer almalıdır. 5. Herhangi bir amaç için Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilen miktar bir mali yıl için yetersiz olursa veya bir ihtiyaç için harcama ortaya çıkarsa, gerekli olan toplamları gösteren katma bütçeye dahil edilmeyen miktar Temsilciler Meclisi kabul etmeden önce ve eğer kabul edilirse bu mali yılın bütçesinde yer almalıdır. 6. Temsilciler Meclisi, destekleyici bütçedeki herhangi bir harcamayı onaylayabilir veya reddedebilir ancak harcamanın yönüyle ilgili bir değişiklik veya harcamanın artırılmasını oylayamaz. Madde 168; 1. Maliye Bakanı'nın yetkisinin üzerinde olanların dışında Konsolide Fon'dan veya diğer Kamu Fonları'ndan hiçbir harcama karşılanamaz: Ancak, Maliye Bakanı bütçede yer alan bunun gibi harcamalara yetki vermek için imzalamayı reddedemez. 2. Bütçedeki yetkiler ile ilgili olan, mali yıl için bütçede harcamalar kabul edilmedikçe hiçbir yetki verilemez. 3. Eğer bütçe, ilgili mali yılın ilk günü Temsilciler Meclisi tarafından kabul edilmediyse, Temsilciler Meclisi bu Anayasa'nın hükümlerine tabi olmalıdır, bir önerge ile gerekli olan harcamaların Konsolide Fon'dan veya Kamu Fonları'ndan karşılanması için herhangi bir zamanda bir ayı ama toplamda iki ayı geçmeyen durumlarda yetki verilerek, bu sürenin sonuna kadar temel kamu hizmetleri için gerekli olan para sağlanabilir: Ayrıca herhangi bir hizmet için yetki verilmiş bir harcama, bu hizmetler ile ilgili olarak önceki mali yıl için bütçede oylanmış miktarı aşamaz.

Slovakya Anayasası'na göre; Slovakya cumhuriyetinin finansal yönetimi devlet bütçesi tarafından yönetilir. Devlet bütçesi kanunla onaylanır. Devlet bütçesi gelirleri, bütçe ekonomisi kuralları ve yerel bölgelerle devlet bütçesi arasındaki ilişki kanunda belirtilecektir. Slovak cumhuriyetindeki bütçeyle ilişkilendirilmiş özel amaç fonları kanunla belirlenir.

Slovenya Anayasasında; tüm devlet ve yerel bütçelerdeki kamu harcamaları bütçelerde bulunmalıdır. (2) eğer bütçe yürürlüğe girmesinin ilk günü onaylanmamışsa, bütçeden karşılananlar geçici olarak önceki bütçeyle karşılanmalıdır.

Portekiz Anayasası'nda; (1) Devlet bütçesi: a) bağımsız fonların ve bölümlerin gelir ve harcamaları da dahil olmak üzere devletin tüm gelir ve harcamalarının dökümünü, b) sosyal güvenlik bütçesini içerir. (2) Bütçe yıllık planın temel seçenekleri ile uyumlu olarak hazırlanmalıdır ve yasal ve sözleşmeye bağlı olan borçları hesaba katmalıdır. (3) Bütçe bir bütündür ve harcamaları, gizli karşılık ve fonların ortaya çıkmasını engellemek amacı ile temel ve işlevsel sınıflandırmaya göre belirtir ve programlara göre oluşturulmuştur. (4) Bütçe, harcamaların karşılanması için gerekli olan gelirleri sağlar; uygulanması için gerekli olan kuralları, kamu borçlarının toplanması için gerekli şartları ve uygulama sırasında temel olarak sınıflandırılmış maddelerin hangilerinde Hükümet tarafından değişiklik sunulacağına ilişkin ölçütleri tüm uygulama bakış açısıyla ve Cumhuriyet Meclisi tarafından kabul edilen her bir bütçe programı çerçevesinde, kanun ile belirlenmiştir. Bütçe hazırlama sırasında; (1) Bütçe Kanunu hazırlanır, düzenlenir, kabul edilir ve kendi çerçeve kanununa uygun olarak uygulanır; sonraki, aynı zamanda bağımsız fonların ve bölümlerin bütçelerinin hazırlanması ve uygulanması ile ilgili kuralları içermelidir. (2) Taslak bütçe kanunla belirtilmiş olan zaman çerçevesinde hazırlanır ve oya sunulur; uygulanabilen prosedürün ertelemelerle karşılanmamasını sonraki sağlamalıdır. (3) Taslak bütçe a) Bütçeyi ilgilendiren, para arzı ve onun karşılıkları gibi temel makroekonomik toplamların beklenen gelişmesi; b) Önceki bütçe hakkında beklenen gelirlerdeki ve harcamalardaki değişikliklerin nedenleri; c) kamu borcu, hazine işlemleri ve hazine hesapları; d) bağımsız fonlar ve bölümlerle ilgili durumlar; e) Bütçenin bağımsız bölgelerden yana yeniden dağıtılması; f) taslak bütçe ile ilgili olan Portekiz ile dış dünya arasındaki mali aktarımlar; g) gelirlerdeki vergi imtiyazları ve buna ilişkin beklenen kayıplar konusunda raporlar ile birlikte sunulmalıdır.

Finlandiya Anayasası'nda; (1) Parlamento devlet bütçesini bir bütçe yılı için hazırlar. Finlandiya Kanunnamesi'nde yayınlanır. (2) Devlet bütçesini ilgilendiren hükümet teklifi ve bununla ilgili olan diğer teklifler sonraki bütçe yılından epey önce Parlamento'ya sunulmalıdır. (3) Bir Temsilci, bütçe teklifine dayanarak ödenek teklifinin veya diğer kararların devlet bütçesinde yer almasını kabul edebilmektedir. (4) Parlamento Mali Komitesi'nin ilgili raporu bir kez

sunulduğunda bütçe, Parlamento genel kurulunda özel bir metinde kabul edilir. Parlamentodaki bütçe teklifi düşüncesine daha ayrıntılı koşullar Parlamento Prosedür Kuralları'nda belirlenmiştir. (5) Eğer devlet bütçesinin yayınlanması yeni mali yıldan sonraya ertelenirse, hükümetin bütçe teklifi Parlamento tarafından tasarlanan geçici bütçe olarak uygulanmalıdır. Bütçenin içindekiler başlığının altında, (1) Yıllık gelir beklentileri ve devletin yıllık harcamalarının ödenekleri, bu ödeneklerin nedenleri ve bütçeyle ilgili diğer düzeltmeler, devlet bütçesinde yer alacaktır. Mutlak gelirler ve anında diğerine bağlanan harcamalar için bir gelir tahmini veya aralarındaki farkla bağlantılı bir ödeneği bütçe içerebilmektedir. (2) Bütçedeki gelir tahminleri içindeki ödenekleri de ihtiva etmektedir. Ödenekleri ihtiva ederken, bir kanunda öngörüldüğü gibi devletin son hesaplarındaki açık ya da fazla hesaba katılmalıdır. (3) Gelir tahminleri veya bağlantılı gelirlere ait olan ödenekler kanunda öngörüldüğü gibi birkaç bütçe yılında bütçede bulunabilmektedir. (4) Devlet teşebbüslerinin fonksiyonları ve durumu ile ilgili temel ilkeler kanunla belirtilmiştir. Devlet teşebbüsleri hakkında gelir tahminleri ya da ödenekleri, sadece bir kanunda öngörüldüğü kadar bütçeye dahil edilmiştir. Bütçe göz önüne alındığında, Parlamento devlet teşebbüslerinin en önemli hizmet hedeflerini ve diğer hedeflerini onaylamaktadır. Finlandiya Anayasası'na göre bütçedeki ödenekler şu şekildedir; (1) ödenekler bütçede, sabit ödenekler, tahmini ödenekler veya transfer edilebilir ödenekler şeklinde belirtilmiştir. Sabit bir ödenek aşılabilir ve transfer edilebilir ödenek daha sonraki bütçe yıllarında kullanılmak üzere kanunda öngörüldüğü gibi transfer edilebilir. Bir kanun tarafından izin verilmediği sürece, sabit ve transfer edilebilir bir ödenek ne limiti aşılabilir ne de sabit bir ödenek transfer edilebilmektedir. (2) Bütçede izin verilmediği sürece bir ödenek herhangi bir bütçe maddesinden diğer bir maddeye kaydırılmaz. Ancak, bir ödeneğin, kullanımında yakın bağlantı olan bir bütçe maddesine transfer edilmesi genelde bir kanunla yapılabilmektedir. (3) Miktar ve amaç olarak sınırlandırılmış bir yetki, harcamaların yapılması için bütçede yer alabilir ve bütçelerden alınması gereken ödenekler takip eden mali yıllarda alınabilmektedir. (1) Hükümetin ek bütçe teklifi geçerli bir sebep olduğu durumlarda Parlamento'ya sunulmaktadır. (2) Bir Temsilci, katma bütçe ile ilgili olan acil bir bütçe değişikliği teklifini

bütçe önergesi olarak sunmaktadır. Eğer devletin sürekli görevlerinden birinin performansı için bu temel biçim gerekiyorsa, bütçe dışı bir fon bir kanunla oluşturulmaktadır. Ancak Parlamento'nun bütçe dışı bir fon oluşturmak için yasa teklifi kanunlaştırma kararı veya bu amaçla bu fonun genişletilmesi oylama yapanların en azından üçte ikisi tarafından desteklenmelidir.

İsveç Anayasası'nda, 3, 4, 6 ve 7 numaralı maddelerde; (1) Parlamento önümüzdeki mali yıl için veya eğer özel sebepler çok önemliyse, başka bir bütçe dönemi için bir bütçe kabul eder. Bu bağlamda, parlamento gelirleri hesaplar ve belirli amaçlar için ödenekler hazırlar. Bu bağlamda alınan kararlar bir devlet bütçesinde yer almalıdır. (2) Parlamento devlet bütçesinden belirli bir ödenğin bütçe döneminde diğer bütçelerdekinden farklı bir sürede yapılmasına karar verebilmektedir. (3) Bu maddeye göre bütçe kabul edilirken Parlamento, savaş tehlikesi olduğu ya da diğer istisnai durumlarda ülkenin savunması için gerekli olan fonları da göz önünde bulundurmalıdır. Madde 4; Eğer bütçe, bütçe periyodunun sonunda Madde 3 ile uyumlu olarak sunulamazsa parlamento veya Parlamento görevde değilse Maliye Komitesi, bütçe sunulana kadar süreyi kapsayacak ödenekleri hazırlamaya karar vermektedir. Madde 6; Hükümet Parlamento'ya devlet bütçesi için teklif sunmaktadır. Madde 7; Bütçe düşüncesi ile birlikte veya diğer bağlamda, Parlamento devletin belirli bir etkinliği için ilgili etkinlikte kullanılan ödeneklerin aşılması durumu için bir kılavuz oluşturabilmektedir.

Belçika Anayasası'nda; (1) her yıl, Temsilciler Meclisi devlet hesaplarının ve bütçenin oylanmasını sağlamaktadır. Ayrıca, Temsilciler Meclisi ve Senato yıllık olarak kendi ödeneklerini oluşturmalıdır. (2) Tüm devlet gelirlerinin ve harcamalarının bütçede ve hesaplarda bulunması gerekmektedir.

Avusturya Anayasası'nda; (1) Mali yılın bitimine en geç 10 hafta kala Federal Hükümet, Temsilciler Meclisi'ne devletin harcama ve gelirlerinin beklentilerini sunmaktadır. Temsilciler Meclisi'ndeki müzakerelerin başlangıcından önce sunulan bilgiler ilan edilemez. (2) Temsilciler Meclisi Federal Mali Kanun'da bloke edilmemiş federal harcamaları ya da yasal yaptırımları uygulamadan önce Federal Maliye Bakanı'ndan sağlanan özel bir yasa gerekmektedir. Bu gibi

federal harcamaların 1,000,000 Şilin'i aşmadığı sürece Temsilciler Meclisi Ana Kurul'unda ertelenmesi sakıncalı olabilir ve ele alınan Temsilciler Meclisi yaptırımları daha sonra talep edilmelidir. (3) Eğer Federal Hükümet'e sunulan Federal Bütçe tasarısı, Temsilciler Meclisi mali yılın bitiminden önce yasal olarak kabul edilmeyen zamana kadar ve federal kanunla izleyen mali yıl ile ilgili hiçbir geçici hüküm çıkartmadıysa, daha sonra izleyen mali yılın ilk iki ayı boyunca vergi, resim ve harç gelirleri mevcut düzenlemelere göre toplanır ve federal harcama kanununun emrettiği, son Federal Mali Kanun'da özel olarak tahsis edilmemiş bir çeşit harcama hariç, ödenek hesabına ödenmelidir. Federal harcamanın kabul edilebilir üst sınırı, Temsilciler Meclisi'ne sunulan Federal Bütçe tasarısında yer alan harcama ödeneklerinden meydana gelir ve bu ödeneklerin onikide biri her ayın harcaması için fon vazifesi görmektedir. Yasal borçların gerçekleştirilmesi için gerekli olan harcama, vadeye uygun olarak yapılmalıdır. Bunun gibi yapılan resmi atamalar Federal Mali Kanun tasarısının Temsilciler Meclisi'ne sunulması temelinde meydana gelmektedir. Diğer bir konu, en son Federal Mali Kanun hükümleri kamu fonlarının yönetimine ait olmayan rakamları ilgilendirdiği kadar, yukarıda bahsedilene benzer şekilde iki ay için geçerlidir.

Yunan Anayasası'nda; 1. Olağan yıllık süreçte Parlamento devletin gelirler ve harcamalarından oluşan bütçesini gelecek yıl için oylamaktadır. 2. Tüm devlet gelirlerinin ve harcamalarının yıllık bütçeye ve mali bildiriye girmesi gerekmektedir. 3. Bütçe Parlamento'ya Maliye Bakanı tarafından, mali yılın başlamasından en az 1 ay önce sunulmaktadır ve parlamentodaki tüm politik kesimlerin görüşlerini bildirme haklarını saklayacak şekilde mevcut kurallar çerçevesinde oylanmaktadır. 4. Bütçede yer alan gelirlerin ve harcamaların idaresinde bir nedenle geçersiz olur, kanuna konan her zaman geçerli özel bir hüküm ile uygun olarak yönetilmelidir. 5. Meclis süresine kadar bütçeyi oylamak ya da önceki paragraftaki özel hükme karar vermek imkansızlaşabilir, yeni bitmiş ya da bitecek olan mali yıl için bütçenin yasalaşması Hükümet'in teklifinde yer alan hükme dayanarak dört ay genişletilebilir. 6. Taslak bütçelerin çalışmaları yılda iki kez kanunla ilan edilir. 7. Devletin mali durumu ve genel bilançosu Parlamento'ya, her mali yılın bitiminden itibaren bir yılı

geçmeden sunulmalıdır; bunlar özel bir meclis komitesi tarafından gözden geçirilmeli ve resmi kurallarda yer aldığı şekilde Parlamento tarafından onanmalıdır. 8. Ekonomik ve sosyal gelişim planları hakkında belirtildiği üzere Parlamento birleşik oturumunda onaylanır.

Alman Anayasası'nda, (1) Federasyon ve Eyaletler otonom ve kendi bütçelerinin idaresi konusunda birbirinden bağımsızdır. (2) Kendi bütçelerini idare ederken Federasyon ve Eyaletler ekonomik dengenin şartlarını yerine getirmeye dikkat eder. (3) Eyalet belediyeleri oybirliğini gerekli kılan Federal kanun, bütçe kanununu, bütçe idaresinin ekonomik trendlere ve uzun dönemli finansal planlamaya cevap vermesi çerçevesinde bütçe kanununu yöneten Federasyon ve Eyaletler için uygulanabilir ilkeler ortaya koyabilir. (4) Ekonomik denge bozukluğunu engellemek amacıyla Belediyelerin oybirliğini gerekli kılan Federasyon 1. toprak sahibi kişiler ve özel amaçlı birlikler tarafından kullanılan maksimum miktar, şartlar ve kredi vadelerini saptayabilir ve 2. Federasyon ve Eyaletler'in Alman Federal Bankası'ndaki faizsiz mevduatlarını korumalarını isteyebilir. Sadece Federal hükümet kanuni (zorunlu) belgeleri ihraç etmeye yetkilidir. Zorunlu belgeler Eyalet Belediyeleri'nin oybirliğini gerekli kılar. Meclis gerektirdiği takdirde feshedilirler; detaylar federal kanun tarafından düzenlenecektir. Federal bütçe ve Bütçe Kanunu altında (1) Federasyon'un bütün gelir ve harcamaları bütçede yer alır; federal girişimler ve özel tröstler söz konusu olduğunda, sadece ödeme veya havaleler dahil edilir. Bütçe gelir ve harcamalarla dengelenir. (2) bir veya birden fazla mali yılın bütçesi her yıl için ayrı tedbir alınarak (karşılık ayrılarak) ve ilk yıl başlamadan yürürlüğe konan kanunda ileri sürülebilir. Kanun bütçenin çeşitli bölümlerinin mali yılın farklı dönemlerine uygulanabilmesini sağlayabilir. (3) bu maddenin 2. paragrafının ilk cümlesine uyan Bütçe Kanunu veya bütçenin kendisini düzelten kanun tasarıları gibi tasarılar Meclis'e ve Belediyeler'e aynı zamanda kayıt olurlar (gireler); Belediyeler, bu gibi kanun tasarılarını altı hafta - kanun tasarılarını düzenleme durumunda üç hafta - içinde yorumlamak için yetkilidir. (4) Bütçe Kanunu sadece federal gelirler ve harcamalar ile ilgili olan koşulları ve yasalaştığı dönemi içermelidir. Geçici (ara) bütçe yönetimi; (1) Eğer bir mali yıl sona erdiğinde, bir sonraki yılın bütçesi bir kanunla kabul edilmediyse Federal Hükümet bu kanun yürürlüğe girene kadar gerekli

olan bütün harcamaları yapar: (a) bir kanunla oluşturulan kurumları korumak ve kanunun yetki verdiği miktarları uygulamak; (b) Federasyon'un yasal yükümlülüklerini karşılamak; (c) projelerin, ürünlerin ve diğer yetkilerin veya hizmetlerin koşullarının oluşturulmasına devam edilmesine veya bu amaçlarla bir önceki yılın bütçesinde zaten tahsis edilmiş olan miktarlar kapsamında bağış yapmaya devam etmek. (2) Eğer gelirler, özel kanunlara dayanan vergilerden, harçlardan, diğer kaynaklardan veya yedek akçelerden elde edilirse bu maddenin 1. paragrafında işaret edilen harcamaları karşılamaz ve Federal Hükümet mevcut işlemleri sürdürmek için gerekli olan fonları en fazla önceki bütçenin toplam miktarının dörtte biri kadar borç alabilir. Alman Anayasası'nda bütçe dışı harcamalar ile ilgili şunlar yazar; bütçe ödeneklerini aşan veya bütçede tasarlanmamış amaçlar için gerekli harcamalar Federal Maliye Bakanı'nın onayını gerektirir. Bunun gibi bir onay sadece beklenmedik ve kaçınılmaz bir gereklilikte verilir. Ayrıntılar, federal bir kanunla düzenlenir.

İspanya Anayasası'nda, (1) Devletin Genel Bütçeleri'ni hazırlamak Hükümet'in, gözden geçirme, düzeltme ve kabul etme ise Parlamento'nun yükümlülüğüdür. (2) Devletin Genel Bütçeleri yıllık olmalıdır ve kamu kesimi harcamaları ve gelirlerinin devletin vergilerini etkileyen mali kazançların miktarını içeren toplamını içermelidir. (3) Hükümet, Devlet Genel Bütçesi'ni bir önceki yılın sona ermesinden en az üç ay önce Temsilciler Meclisi'ne sunulmalıdır. (4) İlgili mali yılın ilk gününden önce Bütçe Kanunu kabul edilmediyse, önceki mali yılın bütçelerinin otomatik olarak yeni olanlar kabul edilene kadar uzatıldığı düşünülür. (5) Devlet Genel Bütçeleri bir kere kabul edildiğinde, Hükümet aynı bütçe yılına ilişkin kamu harcamalarındaki artışı veya gelirlerindeki azalışı içeren bir kanun tasarısunmalıdır. (6) Alacaklarda artışı veya bütçe gelirlerinde azalışı içeren her öneri veya değişiklik geçmeden önce Hükümet'in anlaşmasını gerektirir. (7) Bütçe ile ilgili kanun vergileri düzenleyemez. Bir maddi vergi yasası sağladığında onları değiştirebilir.

Diğer önemli madde ise **vergiler ve vergilendirme** ile ilgilidir. Birçok ülke vergilendirme maddesine anayasalarında yer vermektedirler. Bu ülkeler, Romanya, Estonya, Polonya, Slovenya, Portekiz, Finlandiya, Danimarka, Belçika, Yunanistan, Almanya ve İspan-

ya'dır. Birçoğu için vergiler, ödemeler, cezalar, zorunlu sigorta ödemeleri ve devlet bütçesinin diğer gelirleri sadece kanunla belirlenir.

Romanya Anayasası'nda; (1) vergiler, görevler, diğer bütçe gelirleri ve devlet sosyal güvenlik bütçesi sadece kanunla belirlenir. (2) yerel vergi ve yükümlülükler yerel meclislerce kanunlardaki limitlere göre belirlenir.

Estonya Anayasası'nda; devlet vergileri, resim, harçlar ve zorunlu sigorta ödemeleri kanunla belirlenir.

Polonya Anayasası'nda; vergilerin konması gibi diğer kamu vergileri, bunların vergiye tabi olanları ve vergiden kurtarma ve indirim olması gibi kuralları, vergi oranları ve vergiye tabi olanların özellikleri vergiden muaf olan mükellefler sınıflar beraberinde kanunlar çerçevesinde yapılır.

Slovenya Anayasasında; devlet, vergileri, gümrük ve diğer ödemeleri kanunla uygular. Yerel yönetimler vergileri ve diğer yükümlülükleri kanunlar ve anayasa çerçevesinde uygular.

Portekiz Anayasası'nda; (1) Kişisel gelirdeki vergi, dengesizliği azaltmayı amaçlar. Bu, aile ihtiyaçlarını ve gelirlerini göz önünde tutan ve her yıl kanunla gelirleri ulusal en üst seviyede sınırlandıran tek aşamalı bir vergidir. (2) Şirketler gerçek gelirleri üzerinden vergilendirilirler. (3) Veraset ve bağış üzerinden alınan vergiler de vatandaşlar arasında eşitlik sağlamak üzere artan oranlıdır. (4) Tüketici vergileri ekonomik gelişimin ve sosyal adaletin ihtiyaçları doğrultusunda uygulanmaya çalışılır ve bahsedilen vergiler ağırlıklı olarak lüks mallar üzerinde yoğunlaşır.

Finlandiya Anayasası'nda; (1) Devlet vergisi bir kanun tarafından yönetilir. Bu kanun vergilerin olabirliği, verginin miktarı ve vergilendirilecek kişilerin veya kuruluşların vergilendirmeye uyumlu olup olmadığını belirler. (2) Resmi işlemlerde, hizmetlerde ve devlet yetkililerinin etkinliklerinde uygulanacak genel ölçütler kanunla belirlenmiştir.

Danimarka Anayasası'nda; kanun dışında hiç bir vergi uygulanamaz, değiştirilemez veya iptal edilemez.

Belçika Anayasası'nda; (1) Devletin yararına olacak tüm vergiler sadece kanun kuvvetiyle uygulanabilir. (2) Bir eyalet herhangi bir ücret veya vergiyi sadece Meclis kararlarına uyararak uygulayabilir. (3) Şehir bölgesi, yerel topluluk birliği ve ne de toplulukları, meclislerinde karar alan topluluklar hariç, hiçbir mükellefiyet veya vergi oluşturamaz. (4) Devletin, toplumun veya bölgenin yararına olan vergiler yıllık bir kaideye dayanarak oylanır. (5) Bunları belirleyen kurallar yenilenmediği sürece bir yıl geçerli kalırlar. (6) Vergilerle ilgili hiç bir ayrıcalık yapılamaz. (7) Kanun haricinde vergilerle ilgili hiç bir azaltma veya istisna yapılamaz.

Yunan Anayasası'nda; Parlamento tarafından kanuna uygun olmadan çıkarılan vergilendirme ve gelir konusunu, nitelik çeşitlerini, harcamaları ve harçları veya kategorileri belirten hiçbir vergi kesilemez. 2. Bir vergi veya diğer herhangi mali harç, mali yıldan önce geçerli olan vergi geriye dönük bir kanunla düzenlenemez. 3. İstisna olarak, bir ihracat veya ithalat vergisinde ya da tüketim vergisinde meydana gelen uygulama veya artış durumunda kanunda belirtilen sürede ve Parlamento süresi sona ermeden 10 günden geç olmamak şartıyla herhangi bir durumda yasa teklifi Parlamento'da müzakereye sunulduğu gün tahsilata izin verilir. 4. Vergilendirmenin amacı, vergi oranı, indirimleri, istisnaları ve emekli maaşlarının verilmesi yasama yetkisinde olmayabilir. Bu yasak, kanunda belirtilen devlet veya kamu dairelerinin hesaplanıp belirlenen paylarının genel olarak özel emlak vergisi değerindeki otomatik artışı ve bayındırlık işlerinin yapılmasını ve en iyi şekilde sonuçlanmasını önlemez. 5. İstisna olarak kanun çerçevesinde yetki verilen dengeleyen veya önleyen vazife veya göreve ve ülkenin ekonomik örgütler, ekonomik ölçütler ve ülkenin döviz pozisyonunun korunması ile ilgili uluslararası ilişkileri çerçevesinde kabul ettirilmesine izin verilmez.

Alman Anayasası'nda; (1) Devlet tekelleri kazançları ve aşağıdaki vergilerden elde edilecek gelirler: 1. gümrük vergileri; 2. Eyaletler'in sorumluluğunda olmayan tüketim vergilerine uyun olarak; 3. otoban geçiş vergisi; 4. sermaye hareketleri, sigorta ve kambiyo senetlerindeki vergiler; 5. vergi yüklemesinin eşitlenmesinde ve mülkiyetinde tekrarlanmayan vergiler; 6. gelir ve kurumlar ek vergileri; 7. Avrupa Birliği çerçeve programı tarafından uygulanan vergiler

federasyona aittir. (2) Aşağıdaki vergilerden elde edilen gelirler Eyaletlerin sorumluluğunda olacaktır: 1. emlak vergisi; 2. veraset vergisi; 3. motorlu taşıtlar vergisi; 4. bunun gibi federasyona uygun olmayan muamelelerden alınan vergiler; 5. bira vergisi; 6. kumar oyunlarındaki vergiler. (3) Gelir, kurumlar ve muamele vergilerinden sağlanan kazançlar, gelir ve muamele vergilerinden elde edilen gelirlerin yerel idarelere ayrılmamasına karşı, Federasyon'un ve Eyaletler'in ortaklaşa sorumluluğundadır. Federasyon ve Eyaletler gelir ve kurumlar vergisinden sağlanan kazançları eşit olarak bölüşmelidir. Muamele vergisinden sağlanan kazançlar Federasyon ve Eyaletler için ayrı paylar olarak, Belediyeler'in onayını gerektiren bir federal yasa ile belirlenmelidir. Bunun gibi belirlemeler aşağıdaki ilkelere yer almaktadır: 1. Federasyon ve Eyaletler, gerekli harcamaların karşılanması için cari gelirlere karşı eşit kaka sahiptir. Bunun gibi harcamaların kapsamı çok yıllık mali planlar konusunda belirlenmiştir. 2. Federasyon ve Eyaletler'in mali gereksinimleri adil bir denge kurulması, vergi mükellefleri üzerindeki aşırı yüklerin önlenmesi ve federal bölgede hayat standartları konusunda aynılık şeklinde sıralanmaktadır. Federasyon ve Eyaletler'in muamele vergisinden elde edilen gelirlerini ayrı ayrı belirlerken, 1 Ocak 1996'dan beri gelir vergisi kanununda çocuklar hakkındaki maddelerde Eyaletler tarafından yapılan masraflar hesaba katılmalıdır. (4) Federasyon'un gelirlerinin harcamalarına oranı Eyaletler'den çok farklı olduğu, muamele vergisinden elde edilen gelirlerin ayrı ayrı paylarının belirlenmesinde hesaba katılan gelirlerdeki azalma, her zaman Federasyon ve Eyaletler'in muamele vergisinden elde edilen gelirlerdeki kendi payları tekrar bölüştürülmelidir. Eğer bir federal yasa, gelirlerdeki ek harcamaları veya Eyaletler'den geri alınmış gelirleri düzenliyorsa, ek yük federal bağışlar şeklinde Belediye'nin onayının gerektiği federal bir yasa ile kısa bir döneme bağlanan ek yük eşitlenmelidir. Bu kanun, bunun gibi bağışların hesaplanması ve Eyaletler arasında dağıtılması ile ilgili ilkeleri oluşturmalıdır. (5) Gelir vergisinden elde edilen gelirin paylaşımı yerel idarelerde birikmektedir ve oturanlar tarafından ödenen gelir vergileri temelinde Eyaletler'den yerel idarelere geçmelidir. Ayrıntılar Belediye'nin onayını gerektiren federal bir yasa ile düzenlenmelidir. Bu kanun, yerel idarelerin vergi

bölüşümü hakkında katma veya azalmış oranları oluşturmalıdır. (5a) 1 Ocak 1998'den beri ve sonra muamele vergisinden elde edilen bir gelir payı yerel idarelerde biriktirilir. Coğrafi ve ekonomik faktörleri yansıtan bir formül temelinde Eyaletler'den yerel idarelere aktarılmalıdır. Ayrıntılar Belediye'nin onayını gerektiren federal bir yasa ile düzenlenmelidir. (6) Emlak ve ticaret üzerinden alınan vergilerden elde edilen gelirler yerel idarelerde birikmelidir; tüketim ve harcama üzerinden sağlanan yerel vergi gelirleri yerel idarelerde biriktirilmelidir veya Emlak Yasası ile yerel idarelerin kurumlarına sağlanabilir. Emlak ve ticaretten alınan vergilerin toplanma oranlarını oluşturma yetkisi yasalar çerçevesinde yerel idarelere verilmiştir. Eğer bir arazide yerel idare yoksa, tüketim ve harcamalar üzerinden alınan yerel vergiler yanında emlak ve ticaretten alınan vergilerden sağlanan gelirler arazide toplanmalıdır. Federasyon ve Eyaletler ticaretten alınan vergilerin gelirleri içindeki bir payın getirisinden pay alabilir. Arazi Yasası'na göre emlak ve ticaretten alınan vergilerin yanında yerel idarelerin gelir vergisinden aldığı pay, pay miktarının hesaplanmasında temel alınmaktadır. (7) Arazi Yasası ile belirlenen birleşik vergiden sağlanan toplam gelirlerin arazi payının toplam yüzdesi yerel idarelere veya yerel idare kurumlarına aktarılmalıdır. Diğer bütün hususlarda Arazi Yasası ile belirlenmeliyse de arazi vergilerinden sağlanan gelirlerin aktarılabilecek kapsamı yerel idarelere bırakılmalıdır. (8) Eyalet özelliği olan veya yerel idarelerde Federasyon bir harcamada oluşan artış veya gelirdeki azalış için özel kolaylıklar getirilmesini sağlamaktadır. Eğer bu Eyaletler ve yerel idarelerin yükünün katlanması beklenirse Federasyon gerekli olan karşılıkları kabul eder. Bu gibi bağışların tazminatları hesaplanana kadar üçüncü şahıslardan garanti alınmalıdır ve bu gibi hizmetlerin oluşturulmasının bir sonucu olarak meydana gelen mali yarar Eyaletler veya yerel idareler tarafından karşılanmalıdır. (9) Bu maddenin amacı yerel idarelerin gelir ve harcamaları ile Eyaletler'in gelirlerine ve harcamaları kıyaslamaktır.

İspanya Anayasası'nda; (1) kanun vasıtasıyla vergi koymadaki asli güç yalnızca devlet'e aittir. Bağımsız topluluklar ve yerel şirketler vergileri, anayasa ve yasalara uygun olarak koyabilirler. (3) devlet vergilerini etkileyecek tüm mali gelirler kanun kuvvetiyle oluşturul-

malıdır. (4) kamu kuruluşları sadece yasadan gelen mali zorunlulukları ve harcamaları kabul etmektedirler.

Diğer bir madde **merkez bankasıdır**. Litvanya, Slovenya, Portekiz, Finlandiya, ve İsveç, kendi Merkez Bankaları'nı, Merkez Bankaları'nın sorumluluklarını ve/veya bağımsızlıklarını anayasalarında belirtmişlerdir.

Litvanya Anayasası'nda, (1) Litvanya cumhuriyetinde merkez bankası, devletin sahip olduğu Litvanya bankası olmalıdır. (2) Litvanya bankası para basma konusunda tek yetkiye sahip olacaktır. (3) organizasyon prosedürleri ve bankanın faaliyetleri ve tabi ki gücü kanun tarafından sağlanacaktır. Madde 126; (1) Litvanya bankası banka yönetimi tarafından yönetilecek ve bu yönetim; kurul başkanı, başkana bağlı temsilciler ve üyelerden oluşacaktır. (2) Banka yönetim kurulu başkanı, Litvanya cumhuriyeti başkanı tarafından aday gösterilip 5 yıllık bir süre için parlamento tarafından atanmaktadır.

Slovenya Anayasası'nda; Slovenya'nın bir merkez bankası vardır. İşleminde banka bağımsızdır ve direk olarak millet meclisine sorumludur. Merkez bankası kanunla oluşturulmuştur. (2) Bankanın başkanı millet meclisi tarafından atanmaktadır.

Portekiz Anayasası'nda; Portekiz bankası, merkez bankası kapasitesindedir ve para basma hakkına sahiptir. Ayrıca para ve maliye politikalarını bütçede yazılanlar doğrultusunda ve hükümetin talimatlarıyla uygular.

Finlandiya Anayasası'nda; Finlandiya bankası parlamentonun garantisi ve nezaretinde, kanunda belirtildiği şekilde çalışır. Finlandiya bankasını denetlemek için parlamento yöneticileri seçer. (2) parlamentonun uygun bir komitesi bankanın denetlenmesi ile ilgili gerekli tüm bilgileri elde etme hakkına sahiptir.

İsveç anayasasında; İsveç bankası İsveç'in merkez bankasıdır ve kur ve kredi politikalarından sorumludur. (2) banka parlamentonun altında bir mercidir. (3) banka 8 vekil tarafından yönetilir. Bunların 7 si parlamento tarafından seçilir. Bu yedi vekil bir kişiyi 5 yıllığına aynı zamanda başkan gibi davranmak üzere seçer. Parlamento

tarafından seçilen vekiller, kendi aralarından bir yönetici seçerler. (4) parlamentonun sorumluluğunu onaylamadığı vekil atanmasından alınır. Parlamento tarafından seçilen vekiller, başkanı, bir vekili veya banka yöneticisini görevinden alabilir. Madde 13; İsveç bankası kendi başına para basma yetkisine ve bunların tasarımını yapma hakkına sahiptir.

Romanya, Malta, Slovenya, Finlandiya, Danimarka, Belçika ve Almanya **denetimlerini** anayasalarıyla resmileştirmiştir.

Romanya Anayasası'nda denetim için şunlar yazmaktadır; (1) Sayıştay, devletin ve kamu sektörünün teşekkülünü, işletmesini ve mali kaynaklarının kullanımını kontrol ettirmektedir. (2) Sayıştay yıllık olarak parlamentoya geçmiş bütçe yılının milli bütçesinin yönetimi ile ilgili rapor sunmaktadır. (3) temsilciler meclisinin veya senatonun isteği doğrultusunda Sayıştay, kamu kaynaklarının yönetimini kontrol eder ve bulgularını rapor etmektedir. (4) Parlamento tarafından atanan Sayıştay üyeleri, kanuna göre görevden alınamaz ve bağımsız olacaktırlar.

Malta Anayasası'nda; (1) Malta'da başbakanın tavsiyesi ile başkan tarafından atanan ve kamu ofisi olan bir denetleme yöneticisi olacaktır. Denetleme yöneticisi 60 yaşına ulaştığı zaman görevini bırakacaktır. (3) denetleme yöneticisi hazırladığı raporları maliyeden sorumlu bakana yollayacaktır. Bu bakan temsilciler meclisine bu raporları 30 gün içerisinde sunacaktır. Eğer bu süreçte temsilciler meclisinin oturumu yoksa bir sonraki 30 gün içerisinde sunulacaktır. (4) Denetleme yöneticisi fonksiyonlarının uygulanmasında başka hiç bir kurum veya yetkiliyi kontrol edemez. (7) Bu bölümde yer alanların hiç biri Denetleme Amiri'nin performansını engelleyemez- (a) Malta Hükümeti'nin hesaplarına ilişkin diğer işlevler, diğer kamu yetkilileri ve kamu fonunu yöneten diğer merciler Malta'da yürürlükte olan bir zamanda kanunla düzenlenmelidir veya (b) Malta'daki kamu fonlarının harcanmasının gözetilmesi ve kontrolü ile ilgili olan bu gibi diğer görevler emredilmelidir.

Slovenya Anayasası'nda; (1) Sayıştay devlet hesaplarının, bütçesinin ve tüm kamu harcamalarının yönetildiği en üst mercidir. (2) Sayıştay'ın organları ve yetkileri kanun tarafından sağlanmıştır. (3)

Sayıştay çalışmalarında bağımsız ve anayasa ve kanunlara bağılı olarak görev yapmaktadır.

Finlandiya Anayasası'nda; (1) Parlamento, devletin mali yönetimini ve devlet bütçesi ile uyumunu denetler. Bu amaçla, Parlamento devlet denetçilerini kendi üyeleri arasından seçer. (2) Bağımsız bir organ olan Devlet Sayıştay'ı devletin mali yönetimini ve bütçe ile uyumunun denetlenmesi için vardır. Devlet Sayıştay'ının görevleri hakkında daha ayrıntılı maddeler bir kanun ile düzenlenmiştir. (3) Devlet denetçileri ve Devlet Sayıştay'ı görevlerinin performansı için gerekli olan bilgiyi, kontrollerine tabi olan kamu yetkilileri ve diğer kişilerden alma hakkına sahiptir.

Danimarka Anayasası'nda; (1) Devlet hesapları mali yılın sonlanmasından sonra en geç altı ay içerisinde Parlamento'ya sunulmalıdır. (2) Parlamento denetçileri seçer. Bu denetçiler yıllık kamu hesaplarını gözden geçirmeli, devletin tüm gelirlerinin tam zamanında elde edildiğini görmeli, Mali Kanun ve diğer Bütçe Kanunlarında yer almadıkça hiçbir harcama yapılmaz. Denetçiler gerekli bütün bilgileri talep etmeye yetkilidirler ve gerekli bütün belgelere erişme hakkına sahiptirler. (3) Kamu hesapları denetçinin raporuyla birlikte karar vermesi için Parlamento'ya sunulmalıdır.

Belçika Anayasası'nda; (1) Devlet Sayıştay'ının üyeleri kanunda belirlenen süre için Temsilciler Meclisi tarafından atanmaktadır. (2) bu ofis genel yönetim hesapları ve hazine için çalışan muhasebecilerin hesaplarının kontrolü ve ödenmesinden sorumludur. Tüm bütçeye ait alt bölümün atlanmadığı ve hiçbir transferin ortaya çıkmadığı görülmelidir. Ofisin aynı zamanda devlet gelirinin geliştirilmesi ve vergi tahsili gibi tahsilat konularıyla bağlantılı faaliyetleri de bulunmaktadır. Devlete ait çeşitli yönetimlerin hesaplarını düzenler, bu nedenle de elde edilen bilgilerin ve hesap birimlerinin toplanmasından sorumludur. (3) Devlete ait genel hesaplar Devlet Sayıştay'ının gözlemleri ile Temsilciler Meclisi'ne sunulmaktadır. (4) Bu ofis kanunla düzenlenmiştir.

Alman Anayasası'nda; (1) Federal hükümetin serbest bırakılması amacı ile Federal Maliye Bakanı bir önceki mali yılın varlıkları ve borçları yanında tüm gelir ve gider hesaplarını yıllık olarak Mec-

lis'e ve Belediyelere sunulmalıdır. (2) Üyelerinin yargı bağımsızlığı bulunan Federal Sayıştay, hesabı denetlemeli ve kamu finansmanının düzgün ve etkin olarak yönetildiğini belirlemelidir. Doğrudan Meclis'e ve Belediyelere ve ayrıca Federal Hükümet'e bir yıllık rapor sunulmalıdır. Federal Sayıştay'ın yetkileri federal bir kanunla düzenlenmelidir.

Malta, Kıbrıs, İsveç ve Alman Anayasalarında başka bir madde daha vardır. Bu madde, bahsedilen ülkelerin **gelirleri ve gelir hesaplamaları** ile ilgilidir.

Malta Anayasası'nda; (1) Malta tarafından toplanan ya da alınan bütün gelirler ve diğer paralar (diğer fonlara ödenmemiş gelirler ve diğer paralar, belirli bir amaç için Malta'da şimdilik yürürlükte olan bir kanun tarafından ya da hükmünde bir fon oluşturulmalıdır) Parlamento sağlamasa bile ödenmiş ve Konsolide Fon oluşturulmuş olmalıdır. (2) Fon'a yüklenmiş harcamaları bu anayasa ya da Malta'da şimdilik yürürlükte olan herhangi bir diğer kanun ile karşılamak ya da bu paraların çıkarılması ile ilgili anayasanın 104. bölümü ya da bir Bütçe Kanunu ile yetkili olması hariç, Konsolide Fon'dan hiçbir para çekilemez. (3) Bu paraların çıkarılması Malta'da şimdilik yürürlükte olan herhangi bir kanun tarafından ya da hükmünde yetkilendirilmedikçe Konsolide Fon hariç herhangi bir kamu fonundan para çekilemez. (4) Konsolide Fon'dan veya diğer kamu fonundan, herhangi bir kanun tarafından ya da hükmünde şekil olarak öngörülmüş hariç, para çekilemez. (5) Konsolide Fon'un toplanması ve yönetimine bağlı olan maliyetler, vergiler ve harcamalar fona yüklenmelidir. Gelirlerin oranlanması; (1) Her mali yılın başlangıcının ilk 30 günü içerisinde o yılın Malta gelir oranlarının ve harcamalarının hesaplanmasından, hazırlanmasından ve biriktirilmesinden Temsilciler Meclisi'nden önce Maliye Bakanı sorumludur. (2) Harcamaların oranları ile ilgili yönetimler (bu anayasa ile ya da Malta'da şu an yürürlükte olan diğer yasalarla Konsolide Fon'a yüklenmiş harcamaların haricindekiler) tahsilat faturası olarak bilinen faturada, bu harcamaları karşılamak için gerekli olan Konsolide Fon toplamları ve bu toplamları karşılamak için o konuda toplam ödeneği içermelidir. (3) (a) Ödenek Kanunu'na göre herhangi bir amaç için ödenen miktar yetersizdir ya da bu kanuna göre

ödenmeyen harcamaların her miktarı için bir ihtiyaç doğar ya da (b) Herhangi bir amaçla harcanan bu paraların kanun tarafından belirlenen miktarı aşması durumunda gereken ya da harcanan toplamalarını gösteren bir ek oran Temsilciler Meclisi'nden önce biriktirilir ve bu tip tüm harcamaların yönetimi bir ek ödenek faturası içinde yer almalıdır.

Kıbrıs Anayasası'nda; 165. maddede 1. Her ne kadar devlet tarafından alınan ve arttırılan da olsa, tüm gelir ve paraların bu anayasanın ve kanunun koşullarına bağlı olarak ödenmesi ve devletin Konsolide Fon'u olarak bilinen bir fon oluşturulmalıdır. 2. Ortak Konsey tarafından her nasılsa alınan ya da arttırılan bütün gelirler ve paralar, ortak hukuka bağlı olarak ödenmelidir ve Ortak Konsey'in Konsolide Fon'u olarak adlandırılan bir fon oluşturulmalıdır. 3. Bu anayasadaki içerik başka bir müracaat gerektirmedikçe Konsolide Fon, devletin Konsolide Fon'una bir referans olarak yapılandırılır.

İsveç Anayasası'nda; Parlamento geçerli olan mali yıl için gelir hesaplamalarını gözden geçirmeli, yapılan ödenekleri değiştirmeli ve ek bütçede yeni ödenekler yapmalıdır.

Alman Anayasası'nda; (1) Arazi vergilerinden sağlanan gelirler ve gelir ve kurumlar vergisinden elde edilen gelirlerin arazi payı Eyaletlerde bireysel olarak biriktirilerek bu gibi vergiler gelir uzmanları tarafından kendi arazileri içinde toplanır (yerel gelir). Kurumlar ve ücret vergilerinden sağlanan yerel gelir ödemelerinin kapsam ve biçimi ile ilgili olan sınırlamaların detayları, Belediyeler'in onay verdiği federal bir yasa ile düzenlenmelidir. Bu kanun aynı zamanda diğer vergilerden yerel gelirin sınırlaması ve dağıtımını sağlamalıdır. Muamele vergisinden sağlanan gelirin arazi payı kişi başı temelinde Eyaletlerde biriktirilmelidir. Belediye'nin onayının gerekli olduğu federal bir yasa, arazi vergilerinden sağlanan kişi başı gelirin Eyaletlerin arazi payının bir çeyreğini aşmayan ve bütün arazi sahiplerinin oluşturduğu ortalamanın altında kalan gelir ve kurumlar vergilerinin ek paylarının kabul edilmesini sağlamalıdır. (2) Bu kanun Eyaletlerin tamamen farklı mali kapasiteleri ile yerel yönetimin mali kapasitesi ve ihtiyaçlarına saygı göstererek makul bir eşitleme sağlamalıdır

(yerel idarelerin birlikleri). Bu kanun, eşitleme ödemelerine yetkili Eyaletlerin alacaklarının yönetilmesi ve arazi sahibinin borçlarının ödenmesi yanında böyle ödemelerin miktarını belirlemek için gerekli koşulları da belirtmelidir. Ayrıca, mali açıdan zayıf Eyaletlere onların genel mali ihtiyaçlarını karşılamalarına yardım etmek için Birlik tarafından kendi fonundan yapılan bağışları sağlamalıdır.

Anayasalardaki diğer bir konu **fonlardır**. Kıbrıs Anayasası'nın Konsolide Fon'u belirttiği ve bunun yanında Malta'nın anayasasında Zarar Karşılığı Fonu belirlediği görülmektedir.

Kıbrıs Anayasası'nda Konsolide Fon için şunlar yazmaktadır; 1. Bu anayasanın ya da kanunun herhangi bir diğer şartı tarafından yüklenilen bütün bağışlara, ücretlere ya da diğer paralara ek olarak Konsolide Fon'a yüklenmelidir -(a) Cumhuriyetin borçlu olduğu bütün maaşlar ve ikramiyeler için; (b) Cumhuriyetin başkanı ve başkan yardımcısının maaşları ve Yüksek Anayasa Mahkemesi ve Yüksek Mahkeme yargıçlarının, başsavcılarının, başsavcı yardımcılarının, Sayıştay başkanının ve yardımcılarının, Emisyon Bankası'nın başkanı ve yardımcılarının ve kamu hizmeti komisyonunun üyelerinin maaşları; (c) cumhuriyetin borçlu olduğu bütün borçları hesaba kaydetmek ve (d) herhangi bir mahkeme tarafından cumhuriyete karşı yapılan yargılama, alınan karar veya verilen ödül için gerekli olan paraların sağlanmasıdır. 2. Bu maddenin amaçları için faiz, amortisman fonu, borcun amortismanının yeniden ödenmesi, Konsolide Fon üzerindeki kredilerin ve sağlanan hizmetin güvenliğinin artması ile ilgili olan bütün harcamaların, hizmetlerin ve borcun toplanmasını içeren borç masrafları böylece yaratılmış olmaktadır.

Malta Anayasası'nda Zarar Karşılığı Fon için şunlara yer verilmiştir; (1) Parlamento Zarar Karşılığı Fon'un oluşturulmasını ve maliyeden sorumlu bakanın yetkilendirilmesini sağlanmalıdır. Eğer başka koşul yokken acil ve öngörülemez bir harcama ihtiyacının ortaya çıktığına ikna olursa, bu ihtiyacı karşılamak için fondan avans çekilebilir. (2) Bu bölümün 1. alt bölümüne uyum ile herhangi bir ilerleme kaydedilirse ek bir hesaplama yapmak gerekmektedir ve yükselen miktarın yerine konması amacı ile en uygulanabilir ek ödenek faturası düzenlenmelidir.

Polonya ve Finlandiya anayasaları **varlıkların** anayasal şartlarını içermektedir.

Varlıklar için **Polonya** Anayasası'nda şunlar yer alır; Devlet Hazinesi müessesesi ve bunun varlıklarının yönetim şekli kanun ile belirlenmelidir.

Finlandiya Anayasası da şunları içermektedir; (1) Devlet tarafından etkin bir şekilde kontrol edilen şirketlerdeki pay sahibi yetkisinin kullanımında yetki şartları ve usulleri hakkında kanunla getirilen hükümler. Bir şirkette devlet tarafından yapılan etkin kontrolleri elde etmek ya da bunlardan vazgeçmek için Parlamento onayının gerekliliği gibi koşullara bir kanun ile hüküm getirilmelidir. (2) Devletin mülkleri sadece Parlamento'nun onayı ile ya da bir kanunla sağlanan hükümlerle devredilebilir.

Ekonominin diğer başlıklarından biri de **borçlardır**. Malta, Finlandiya ve İspanya Anayasası'nda bahsedilmiştir.

Malta için; (1) Malta'nın kamu borcu ile ilgili olarak Konsolide Fon ve Malta'nın diğer kamu fonları görevlendirilmiştir. (2) Bu bölümde Malta'nın devlet borcuna ve bu borca işleyen faize, amortisman fonu ödemelerine, itfa için gereken paralara, bu borcun yönetilmesi için gereken, maliyetlere, vergilere ve gizli harcamalara göndermeler vardır.

Finlandiya için; (1) Devletin borç yapması, yeni borcun en üst seviyesini ya da devletin toplam borcunun seviyesini belirleyen Parlamentonun onayını gerektirmektedir. (2) Parlamento onayı ile bir devlet koruması ya da garantisi verilebilmektedir.

İspanya için; (1) Devlet bir kamu borcu sözleşmesi yapmak ya da kredi elde etmek için yasa ile yetkilendirilmelidir. (2) Faizlerin ödenmesini sağlayan krediler ve devletin kamu borcu için benimseydiği ilkeler her zaman bütçelerin devlet harcamaları kısmında yer almalı ve ihraç kanunu ile devam edildiği sürece düzeltme ya da değişikliğin amacı olmamalıdır.

Romanya ve Estonya Anayasası'nda **maliye, para ve denge** ifade edilmiştir. **Romanya** Anayasası'nda; (1) Kanun ile devletin bölgesel yönetim birimlerinin ve kamu kurumlarının mali kaynaklarının

oluşturulması, yönetimi, kullanımı ve kontrolü düzenlenmelidir. (2) Ulusal para birimi Leu'dur ve alt birimi Ban'dır. **Estonya** Anayasası'nda para çıkarılması yetkisinin Estonya Bankası'na verildiği yer almaktadır. Estonya Bankası para dolaşımını düzenlemeli ve denge de olmasını sağlamalıdır.

Bulgar ve Slovak Anayasası'nda **ekonomik faaliyetler** belirtilmiştir. **Bulgaristan** Anayasası'nda; (1) Bulgaristan cumhuriyetinin ekonomisi, serbest ekonomi girişimine dayanmalıdır. (2) Devlet tüm vatandaşları ve şirketleri için monopol durumunun oluşmasını ve adil olmayan rekabet şartlarının varlığını engelleyerek ve müşterileri koruyarak ekonomik faaliyetler için eşit yasal koşulları oluşturmalı ve bunları garanti etmelidir. (3) Bulgar, yabancı kişiler ve şirketler yaptıkları bütün yatırımların ve ekonomik faaliyetlerin kanun ile korunmasından memnun olacaklardır. (4) Kanun, ekonomik ve sosyal başarıya ulaşmak için kişilerin ve şirketlerin işbirliği ve birliğin diğer şekilleri ile uygun olan koşulları oluşturmalıdır. **Slovakya** Anayasası'nda ise; (1) Slovak cumhuriyetinin ekonomisi, sosyal ve çevre merkezli piyasa ekonomisine dayanmaktadır. (2) Slovak cumhuriyeti ekonomik rekabeti destekler ve korur. Detaylar yasada yer alacaktır.

İspanya ve İtalya **mali özerklik** konusunu anayasalarında düzenlemişlerdir. **İspanya** Anayasası'nda mali özerklik ile ilgili olarak kanunun ayrı ayrı şirketlere yüklediği özellikleri uygulamak için gerekli olan fonksiyonlara yerel hazinelerin sahip olması gerektiği, kendi vergileri ile bunların devlet ve özerklik cemiyetleri tarafından bölüşülmesi ile temel olarak desteklenmesi yer almaktadır. **İtalya** Anayasası'nda; (1) Belediyeler, iller, büyük şehirler ve bölgeler gelirler ve giderlere ilişkin mali özerkliğe sahiptir. (2) Belediyeler, iller, büyük şehirler ve bölgeler özerk kaynaklara sahiptir. Kendi vergilerini ve gelirlerini anayasa ile uyumlu olarak ve kamu maliyesi ve vergileme sistemine ilişkin ilkelere göre oluşturur ve geliştirirler. Devlet vergilerinden, kendi topraklarına ilişkin olanlardan gelir elde etmektedir. (3) Devlet kanunu, gelirlerin dağılımında hiçbir kısıtlama yokken oturan başına mali kapasitenin azaldığı bölgelere fayda sağlamak amacıyla bir eşitleme fonu oluşturulmasını gerektirmektedir. (4) Daha önceki paragraflarda bahsedilen kaynaklardan türetilen fonlar, belediyelerin, illerin, büyük şehirlerin ve bölgelerin kendilerine

tanınan yetkiler ile tamamen finanse edilmesini sağlamaktadır. (5) Ekonomik ve sosyal adaletsizliklerin ortadan kaldırılması ile ekonomik gelişmenin, sosyal uyumun ve yardımlaşmanın sağlanması, insan haklarının gerçek uygulamalarının teşvik edilmesi ve alışılmış fonksiyonlarının uygulamalarına ait sonuçları izlemek için devlet ek kaynaklar dağıtılmalıdır veya belli belediyelerin, illerin, büyük şehirlerin ve bölgelerin yararına özel eylemler uygulamalıdır. (6) Devlet kanunu ile oluşturulan temel ilkelere göre belediyeler, iller, büyük şehirler ve bölgeler kendilerine tahsis edilen varlıklara sahiptirler. Fonları sadece yatırım harcamalarını karşılamak için daraltabilirler. Bu fonlardaki devlet garantileri hariç tutulmuştur.

Portekiz Anayasası'nda mali sistem ve vergi sistemi şöyle yer almaktadır; mali sistemin yapısı tasarrufların teşvik edilmesini ve güvenle geliştirilmesini kanunla getirilen hükümler ile garanti eder, ekonomik ve sosyal gelişme için gerekli olan mali kaynaklarla değiştirilmektedir. (1) Mali sistem devletin ve diğer kamu organlarının ihtiyaçlarını karşılamayı, gelirlerin adil dağılmasını ve refahın sağlanmasını amaçlamaktadır. (2) Vergiler, vergi mükellefleri için yansıma oranlarının, imtiyazların ve tedbirlerin belirlendiği kanunla yaratılmıştır. (3) Anayasada yer almayan, düzenleme ve toplamada kanunla getirilen hükümlerden etkilenmeyen kimse, vergileri ödemeye mecbur edilemez.

3. Türkiye Anayasasındaki Ekonomi Maddeleri

Türkiye Cumhuriyeti Anayasasında dördüncü kısım mali ve ekonomik hükümlerden oluşmaktadır. Dördüncü kısım birinci bölüm, mali hükümler, ikinci bölüm ise ekonomik hükümler ile ilgili maddeleri içermektedir.

Mali hükümlerde bütçe konusuna yer verilmiştir. Bu açıdan bakıldığında; 161. Madde – *Bütçenin Hazırlanması ve Uygulanması*; Devletin ve kamu iktisadi teşebbüsleri dışındaki kamu tüzel kişilerinin harcamaları, yıllık bütçelerle yapılır. Mali yıl başlangıcı ile genel ve katma bütçelerin nasıl hazırlanacağı ve uygulanacağı kanunla belirlenir. Kanun, kalkınma planları ile ilgili yatırımlar veya bir yıldan fazla sürecek iş ve hizmetler için özel süre ve usuller koyabilir. Bütçe

kanununa, bütçe ile ilgili hükümler dışında hiç bir hüküm konulamaz. 162. Madde - *Bütçenin Görüşülmesi*; Bakanlar Kurulu, genel ve katma bütçe tasarıları ile milli bütçe tahminlerini gösteren raporu, mali yılbaşından en az yetmişbeş gün önce, Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Bütçe tasarıları ve rapor, kırk üyeden kurulu Bütçe Komisyonunda incelenir. Bu komisyonun kuruluşunda, iktidar grubuna veya gruplarına en az yirmibeş üye verilmek şartı ile, siyasi parti gruplarının ve bağımsızların oranlarına göre temsili göz önünde tutulur. Bütçe Komisyonunun ellibeş gün içinde kabul edeceği metin, Türkiye Büyük Millet Meclisinde görüşülür ve mali yılbaşına kadar karara bağlanır. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, Genel Kurulda, bakanlık ve daire bütçeleriyle katma bütçeler hakkında düşüncelerini, her bütçenin tümü üzerindeki görüşmeler sırasında açıklarlar; bölümler ve değişiklik önerileri, üzerinde ayrıca görüşme açılmaksızın okunur ve oya konur. Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri, bütçe kanunu tasarılarının Genel Kurulda görüşülmesi sırasında, gider artırıcı veya gelirleri azaltıcı önerilerde bulunamazlar. 163. Madde - *Bütçelerde Değişiklik Yapılabilme Esasları*; Genel ve katma bütçelerle verilen ödenek, harcanabilecek miktarın sınırını gösterir. Harcanabilecek miktar sınırının Bakanlar Kurulu kararıyla aşılabileceğine dair bütçelere hüküm konulamaz. Bakanlar Kuruluna kanun hükmünde kararname ile bütçede değişiklik yapmak yetkisi verilemez. Cari yıl bütçesindeki ödenek artışını öngören değişiklik tasarılarında ve cari ve ileriki yıl bütçelerine mali yük getirecek nitelikteki kanun tasarı ve tekliflerinde, belirtilen giderleri karşılayabilecek mali kaynak gösterilmesi zorunludur. 164. Madde - *Kesin hesap*; Kesin hesap kanunu tasarıları, kanunda daha kısa bir süre kabul edilmemiş ise, ilgili oldukları mali yılın sonundan başlayarak, en geç yedi ay sonra, Bakanlar Kurulunca Türkiye Büyük Millet Meclisine sunulur. Sayıştay, genel uygunluk bildirimini, ilişkin olduğu kesin hesap kanunu tasarisinin verilmesinden başlayarak en geç yetmiş beş gün içinde Türkiye Büyük Millet Meclisine sunar. Kesinhesap kanunu tasarisı, yeni yıl bütçe kanunu tasarisıyla birlikte Bütçe Komisyonu gündemine alınır. Bütçe Komisyonu, bütçe kanunu tasarisıyla kesinhesap kanunu tasarisını Genel Kurula birlikte sunar, Genel Kurul, kesinhesap kanunu tasarisını, yeni yıl bütçe kanunu

tasarıyla beraber görüşerek karara bağlar. Kesinhesap kanunu tasarısı ve genel uygunluk bildiriminin Türkiye Büyük Millet Meclisine verilmiş olması, ilgili yıla ait Sayıştay'ca sonuçlandırılmamış denetim ve hesap yargılamasını önlemez ve bunların karara bağlandığı anlamına gelmez. 165. Madde - *Kamu İktisadi Teşebbüslerinin Denetimi*; Sermayesinin yarısından fazlası doğrudan doğruya veya dolaylı olarak Devlete ait olan kamu kuruluş ve ortaklıklarının Türkiye Büyük Millet Meclisince denetlenmesi esasları kanunla düzenlenir.

Ekonomik hükümlerde ise; planlama, piyasaların denetimi ve dış ticaretin düzenlenmesi, tabii servetlerin ve kaynakların aranması ve işletilmesi, kooperatifçiliğin geliştirilmesi, tüketicilerin korunması, esnaf ve sanatkârların korunması konuları madde altına alınmıştır. 166. Madde - *Planlama*; Ekonomik, sosyal ve kültürel kalkınmayı, özellikle sanayi ve tarımın yurt düzeyinde dengeli ve uyumlu biçimde hızla gelişmesini, ülke kaynaklarının döküm ve değerlendirilmesini yaparak verimli şekilde kullanılmasını planlamak, bu amaçla gerekli teşkilatı kurmak Devletin görevidir. Planda milli tasarrufu ve üretimi artırıcı, fiyatlarda istikrar ve dış ödemelerde dengeyi sağlayıcı, yatırım ve istihdamı geliştirici tedbirler öngörülür; yatırımlarda toplum yararları ve gerekleri gözetilir; kaynakların verimli şekilde kullanılması hedef alınır. Kalkınma girişimleri, bu plana göre gerçekleştirilir. Kalkınma planlarının hazırlanmasına, Türkiye Büyük Millet Meclisince onaylanmasına, uygulanmasına, değiştirilmesine ve bütünlüğünü bozacak değişikliklerin önlenmesine ilişkin usul ve esaslar kanunla düzenlenir. 167. Madde - *Piyasaların Denetimi ve Dış Ticaretin Düzenlenmesi*; Devlet, para, kredi, sermaye, mal ve hizmet piyasalarının sağlıklı ve düzenli işlemelerini sağlayıcı ve geliştirici tedbirleri alır; piyasalarda fiili veya anlaşma sonucu doğacak tekelleşme ve kartelleşmeyi önler. Dış ticaretin ülke ekonomisinin yararına olmak üzere düzenlenmesi amacıyla ithalat, ihracat ve diğer dış ticaret işlemleri üzerine vergi ve benzeri yükümlülükler dışında ek mali yükümlülükler koymaya ve bunları kaldırmaya kanunla Bakanlar Kuruluna yetki verilebilir. 168. Madde - *Tabii Servetlerin Ve Kaynakların Aranması ve İşletilmesi*; Tabii servetler ve kaynaklar Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Bunların aranması ve işletilmesi hakkı Devlete aittir. Devlet bu hakkını belli bir süre için, gerçek

ve tüzelkişilere devredebilir. Hangi tabii servet ve kaynağın arama ve işletmesinin, Devletin gerçek ve tüzelkişilerle ortak olarak veya doğrudan gerçek ve tüzelkişiler eliyle yapılması, kanunun açık iznine bağlıdır. Bu durumda gerçek ve tüzelkişilerin uyması gereken şartlar ve Devletçe yapılacak gözetim, denetim usul ve esasları ve müeyyideler kanunda gösterilir. 171. Madde - Kooperatifçiliğin Geliştirilmesi; Devlet, milli ekonominin yararlarını dikkate alarak, öncelikle üretimin artırılmasını ve tüketicinin korunmasını amaçlayan kooperatifçiliğin gelişmesini sağlayacak tedbirleri alır. 172. Madde - Tüketicilerin Korunması; Devlet, tüketicileri koruyucu ve aydınlatıcı tedbirler alır, tüketicilerin kendilerini koruyucu girişimlerini teşvik eder. 173. Madde - Esnaf ve Sanatkârların Korunması; Devlet, esnaf ve sanatkârı koruyucu ve destekleyici tedbirleri alır.

4. Sonuç

23 AB üyesi ülkenin anayasalarındaki ekonomi maddeleri incelendiğinde bunların bütçe, vergiler ve vergilendirme, merkez bankası, denetim, gelirler, fonlar, varlıklar, borçlar, maliye, para ve denge, ekonomik faaliyetler, mali özerklik, mali sistem ve vergi sistemi ile ilgili maddeler olduğu görülmüştür. Hangi ülkelerin hangi ekonomi maddelerine anayasalarında yer verdiği bu çalışmanın ikinci bölümünde özetlenmiştir. Üçüncü bölümde ise Türkiye Cumhuriyeti Anayasası'nda dördüncü kısmı oluşturan mali ve ekonomik hükümler incelenmiştir.

Birçok AB üyesi ülkenin anayasasında belirtilmiş olarak en önemli ekonomi konusunun bütçe olduğu görülmektedir. Bu açıdan bakıldığında T.C. Anayasası Dördüncü Kısım Birinci Bölümü oluşturan Mali Hükümler de, Bütçeden oluşmaktadır. Türkiye'de yeni anayasa taslağının içerdiği ekonomi ile ilgili maddeler ortaya çıktığında bu analizler tekrar değerlendirilmelidir.

REFERANSLAR

- Almanya Anayasası, <http://www.legislationline.org/legislations.php?jid=21<id=14>
- Avusturya Anayasası, http://servat.unibe.ch/icl/au00000_.html
- Belçika Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/be00000_.html
- Bulgaristan Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/bu00000_.html
- Danimarka Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/da00000_.html
- Estonya Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/en00000_.html
- Finlandiya Anayasası, http://servat.unibe.ch/icl/fi00000_.html
- Fransa Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/fr00000_.html
- İrlanda Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/ei00000_.html
- İspanya Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/sp00000_.html
- İsveç Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/sw00000_.html
- İtalya Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/it00000_.html
- Kıbrıs Anayasası, http://servat.unibe.ch/icl/cy00000_.html
- Letonya Anayasası, <http://www.legislationline.org/legislations.php?jid=30<id=14>
- Litvanya Anayasası, http://servat.unibe.ch/icl/lh00000_.html
- Malta Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/mt00000_.html
- Polonya Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/pl00000_.html
- Portekiz Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/po00000_.html
- Romanya Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/ro00000_.html
- Slovakya Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/lo00000_.html
- Slovenya Anayasası, http://www.servat.unibe.ch/icl/si00000_.html
- Türkiye Anayasası, <http://www.tbmm.gov.tr/Anayasa.htm>
- Yunanistan Anayasası, http://servat.unibe.ch/icl/gr00000_.html